Oponentský posudek na diplomovou práci diplomanta Jana Vosýnka

Jan Vosýnek ve své diplomové práci zpracovává osobní téma vycházející z vlastní rodiny. Je pro něj očividně velmi citlivé, přesto se jej rozhodl velkoryse zpracovat.
Synopse filmu: *Vnuk vykrádá dědovi chatu. Vnímá čin jako svou vlastní i rodinnou terapii. Rozehrál proces, kdy je v roli zloděje – stejně jako byl děda – a také jako gesto, kterým chce započít dialog.* Kontroverzní, ale zároveň přitažlivý nápad vykrást chatu vlastnímu dědečkovi neměl autorovi sloužit jako pomsta či trest, ale jako svébytná snaha o navození dialogu. Gesto je to radikální, ale skutečně lze takto začít dialog? Možná ano, pokud vytvoření konfliktu chápeme jako vztahování se k druhému a komunikaci svého druhu. Je to ovšem hodně svérázná interpretace. Gesto je to radikální, ale zároveň lehce patologické. I proto považuji rozhodnutí nepracovat přímo s vlastní rodinou za správné. Inscenování, převedení námětu do roviny fikce (byť na motivy reálných skutečností) a využití improvizace dalo autorovi možnost volnějšího uchopení, což ho zbavilo úzkosti a jisté odpovědnosti v situaci, kdy člověk pracuje s příslušníky vlastní rodiny.
Svou rodinnou zápletkou, uvedenou v synopsi, film Geron asociuje náměty filmů z generace manifestu Dogma 95, ne ale tak po formální stránce. Je oproti nim zpracován s důrazem na atmosférický filmový vizuál a sugestivní využití hudby. Autor má cit pro práci s pohyblivým obrazem a umně využívá filmové postupy. Je technicky zdatný a dokáže pracovat s videem ve standardu současné produkce.
Jan Vosýnek vytvořil vypjaté psychologické mono-drama, které má až existenciální nádech. Navozuje v něm hutnou zneklidňující atmosféru, která může získat pozornost publika. Narativní stránka filmu funguje fragmentárně, pracuje s nejistotou. Repliky jsou rozesety napříč střihovou skladbou. Nevíme přesně, co se děje. Jsme na cestě někde uprostřed lesů, které připomenou Twin Peaks a pak v prostředí potemnělé vodárny, pracovní prostředí dědečka. Film navozuje pocit určité tragické tíhy, o jakou tragédii se jedná se přesně nedozvíme, respektive si ji musíme domyslet ze střípků řeči hlavního hrdiny - vnuka. Základní konflikt obou postav je totiž ve filmu komunikován jen v náznacích a u postavy vnuka si můžeme motivace k jeho jednání pouze domýšlet. Což může být u psychologicky zaměřeného díla problém, protože to by mělo klást důraz na plasticky zobrazené charaktery, u který můžeme chápat jejich jednání a motivace, byť mohou být řečeno eufemisticky nekonvenční.
Autor ve filmu Geron zkoumá spíše sám sebe, než charakter dědy. Sám to ostatně popisuje v obhajobě. Doslova stojí za kamerou a natáčí herce, který zosobňuje jeho předobraz. Odpověď dědy nikdy nezazní. Film o něm není, je o vnukovi, mladém muži, který je vnitřně nejistý. Jeho dlouhé upřené pohledy do kamery vyjadřuji vlastní křehkost, ale také určitou obsesi. Vnuk říká: *Chci abys mě pochopil*, ale příliš své vlastní činy dál nevysvětluje (hlavně vykradení chaty). A když se vnuk dědy táže, *Co tys pro mě udělal?*, odpověď je nasnadě. Nebyl dokonalým vzorem a proto selhal. V tomto momentu se také ukazuje, že film je především o vyrovnávání se s otcovskými figurami, o nenaplněných vzorech a o očividné potřebě se od těchto vzorů odpoutat. Jana Vosýnka také zajímá, zda se neetické jednání či charakter dědí, čímž se také dotýká otázky svobodná vůle jedince.
Nechci se tě bát, říká vnuk dědovi. Ale proč by se ho měl bát? To divákovi nemusí být úplně zřejmé. Vnuk prožívá určitou morální a identitární paniku a projektuje ji do postavy děda, který se za ni tím pádem stává zodpovědný. Určitý obrat jednání vnuka může skrývat věta: *Tys mi to řekl, protože jsi sám?* V této větě, kdy vnuk pravděpodobně reaguje na to, že se mu děda nejspíše svěřil s hříchy minulosti, projevuje nejvíce empatie a zájmu o druhou

stranu (jinak je spíše útočný). Bohužel tento empatický moment vzhledem ke svému dramaturgickému zařazení do prvních pěti minut videa lehce zapadne. Děda se ve filmu objeví krátce ke konci jako němý svědek vnitřních bojů svého vnuka. Muž, který dědu ve filmu představuje, vypadá jako člověk, který si v životě odpracoval svoje a možná vůbec nechápe, o co jeho vnukovi jde. V tomto bodě by se dalo mluvit o generačním nepochopení či vymezování se.
Autorův záměr, využít ve filmu určité předměty jakožto specifické symboly vztahu vnuka a dědy, se ve výsledném tvaru příliš neprojevil. Důvodem může být, že jim není věnovaný dostatečný prostor, nebo že jejich funkce jako konkrétního symbolu není v rámci vyprávění srozumitelněji vyjádřena. Taktéž mi přijde trochu problematické a nekritické využití uměleckého objektu kuřácké fajfky od autorů Jakuba Hájka a Františka Hanouska jakožto rekvizity.
Dílo má ambici být hlavně psychologickou sondou skrze formální experiment. Funguje v tomto ohledu? Určitá rozervanost charakteru vnuka je pravděpodobně daná právě díky experimentu s improvizací, která byla metodou využitou při natáčení. Herec dostane základní body děje a motivací postav, které pak vlastním způsobem rozehrává. Limit této metody, pokud je použita monologicky (jako jedna strana dialogu) je, že herec musí v podstatě hrát obě postavy, protože ve svých replikách vyvozuje či anticipuje jednání druhé strany (v tomto případě dědy). Jak píše sám autor ve své obhajobě, jako stěžejní moment vnímal zpracování zadání pro herce, protože jeho improvizace vytváří obsahovou narativní linii filmového experimentu. Přestože tedy existuje bodový scénář, ten finální scénář píše herec ve svém výkonu před kamerou. Zásadně ho samozřejmě ovlivňují režijní pokyny. Vůbec vztah mezi režisérem a hercem a jejich vzájemná spolupráce a společné naladění je pro úspěch experimentu s improvizací nejpodstatnější. Paradoxem je, že divák, který bude k dílu přistupovat např. v galerii a nebude mít dodatečné informace, tuto metodu použitou v procesu tvorby vůbec nemusí rozpoznat, protože improvizace se zde jako taková netematizuje a experiment v procesu tvorby je zahlazen filmovým tvarem.

Moje poslední polemická otázka je ohledně obecnějšího přesahu filmu Geron. V příloze č.1 teoretické části diplomky se autor při popisu charakteristiky postav lehce dotkne důležitých věcí. Politických, ekonomických a společenských podmínek života hlavních hrdinů, zejména dědy. Během socialismu kradl, v kapitalismu vzal úplatek. Jeho jednání muselo být značně ovlivněno realitou, ve které žil, dobovými problémy a konvencemi. Bohužel se do díla nepodařilo dostat tento obecnější společenský a politický kontext, který se na životním příběhu dědečka podepsal. Domnívám se, že pro pochopení motivací jeho jednání je tento kontext důležitý a pouze psychologické nebo vztahové čtení jeho osobnosti ve výsledku nedá uspokojující odpovědi. Morálka jako společenský konstrukt vždy odráží soudobé životní podmínky a konvece. Tím, že se pozornost filmu přesunula na vnuka se z díla tento obecnější přesah nenápadně vytratil. Závěrem k obsahu díla bych chtěl položit provokativní otázku: *tak kradl, no a co?*

Poznámka k teoretické části diplomové práce. Doporučuji místy zjednodušit jazyk obhajoby, aby byl srozumitelnější a čitelnější. Stručnost a jasnost vyjádření by textu prospěla.
Ve vztahu k tématu diplomové práce bych autorovi doporučil podívat se na historiografickou literaturu zabývající se osobními dějinami a politikou paměti. Případně hledat, kde se osobní dějiny prolínají s Velkými dějinami společnosti (i vzhledem k referenci na práci Adély Babanové zmíněné v teoretické části). Např. knihy jako: Prostory vzpomínání: Podoby a proměny kulturní paměti od Aleidy Assmannové, nebo Třetí strana trojúhelníku. Teorie a

praxe orální historie od Miroslava Vaňka a Pavela Mückeho. Případně Borise Budena a jeho knihu Konec postkomunismu, která se vyjadřuje k transformaci mezi socialismem a kapitalismem.

Jan Vosýnek řešil své téma intenzivně, mělo pro něj terapeutický aspekt a vložil do jeho realizace značné úsilí. Přeze všechny mé polemické otázky či výtky považuji jeho diplomovou práci za velmi kvalitní. Přeji mu do jeho tvůrčího a profesního života mnoho energie a úspěchů.

Doporučuji Jana Vosýnka k udělení titulu MgA. a hodnotím jeho práci známkou A.

30.8. 2021

MgA. Jiří Žák